

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธุรกิจของประเทศไทยในระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมา มีการขยายตัว และเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 6 ของประเทศไทยได้กำหนดแนวทางที่จะพัฒนาประเทศให้ไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (New Industrial Countries หรือ NICS) ในภาครัฐบาล ก็ได้มีการส่งเสริมให้มีการประกอบธุรกิจต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 6 ดังกล่าว และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 7 ของประเทศไทยได้กำหนดแนวทาง ที่จะพัฒนาประเทศ ให้ไปสู่ประเทศแห่งการส่งออกซึ่งผลิตภัณฑ์ ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา จึงเกิดธุรกิจรายใหม่ ๆ ในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งธุรกิจต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยในรูปแบบต่าง ๆ กัน ในการเข้ามาลงทุนดังกล่าว นักธุรกิจต่างชาติมักนำธุรกิจของตนในต่างประเทศเข้ามาลงทุนเพื่อขยายการค้าของตนให้มีลักษณะธุรกิจครอบคลุมทั่วโลก (Globalization) ธุรกิจดังกล่าว มีอาทิเช่น ธุรกิจอาหารประเภทฟาสต์ฟู้ด (Fast Food) ซึ่งมีชื่อเสียง เช่น แม็คโดนัลด์ (McDonald), เบอร์เกอร์ คิง (Burger King) หรือ พิตซ่า ฮัท (Pizza Hut) หรือธุรกิจประเภทซูเปอร์มาร์เก็ต (Super Market) เช่น เซเว่น อีเลเว่น (Seven Eleven) เป็นต้น สิ่งที่ตามมากับการลงทุนของธุรกิจต่าง ๆ คือชื่อทางการค้า (Trade Name) หรือชื่อเครื่องหมายการค้า (Trade Mark) ชื่อดังกล่าวมักเป็นชื่อเดียวกับธุรกิจเพื่อง่ายต่อการจดจำของผู้บริโภคหรือลูกค้า เมื่อชื่อทางการค้าหรือชื่อเครื่องหมายการค้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับธุรกิจ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าจึงมีส่วนสำคัญในเรื่องนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ปัจจุบันนี้ เมื่อพิจารณากฎหมายเครื่องหมายการค้าของประเทศต่าง ๆ ในโลก จะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้สิทธิเด็ดขาดในการใช้เครื่องหมายการค้าว่าจะต้องมีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าเสียก่อน ซึ่งแต่เดิมนั้นการให้สิทธิเด็ดขาดในการใช้เครื่องหมายการค้าจะมีระบบ 2 ระบบด้วยกัน คือ ระบบการใช้เครื่องหมาย

การค้า (Use System) ซึ่งในระบบนี้ จะทำให้เครื่องหมายการค้าได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยทันทีที่ได้นำมาใช้ในทางการค้า (Use in Commerce) ส่วนอีกระบบหนึ่งคือระบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า (Registration System) ซึ่งในระบบนี้ ก็จะทำให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าโดยการจดทะเบียน เมื่อเครื่องหมายใดมีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแล้วก็จะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม ระบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านี้ ก็ยังมีข้อแตกต่างกันในแต่ละประเทศ คือจะแตกต่างกันที่ว่าเมื่อไรจะจดทะเบียนเครื่องหมายได้ ซึ่งในบางประเทศก็จะคำนึงถึงการใช้เครื่องหมายการค้า นั้น ๆ มาก่อน ผู้ที่นั้นจึงจะขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า นั้นได้ กล่าวคือถ้าบุคคลที่ยังไม่เคยใช้เครื่องหมายนั้นมาก่อนเลย และจะขอจดทะเบียนเครื่องหมาย เช่นนี้จะทำไม่ได้ จะไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้รับจดทะเบียนหรือถ้ามีบุคคล 2 คนมายื่นขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า โดยที่บุคคลหนึ่งเคยใช้เครื่องหมายมาก่อน ส่วนอีกคนหนึ่งไม่เคยใช้เครื่องหมายมาก่อนเลย บุคคลที่เคยใช้เครื่องหมายมาก่อนจะได้รับอนุญาตให้จดทะเบียนเครื่องหมายนั้นได้ ส่วนในบางประเทศก็จะไม่คำนึงถึงการใช้เครื่องหมายการค้ามาก่อนแต่อย่างใด ถ้ามีผู้มาขอจดทะเบียนเครื่องหมายซึ่งเป็นการยื่นคำขอเป็นครั้งแรก และเครื่องหมายนั้นมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่นนี้ ผู้ที่นั้นก็ได้รับอนุญาตให้จดทะเบียนได้ ซึ่งในประเทศใดจะใช้หลักเกณฑ์ใดมาพิจารณาในการรับจดทะเบียนเครื่องหมายนั้นหรือไม่ นั้น ก็เป็นไปตามนโยบายที่สอดคล้องกับสภาพทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น ๆ เป็นสำคัญ

ปัญหาในประเด็นหนึ่งซึ่งน่าพิจารณาถึง คือ ปัญหาของการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ซึ่งในปัจจุบันเจ้าของเครื่องหมายการค้าทั้งหลายมักนิยมจดทะเบียนเครื่องหมายของตนไว้ในทุก ๆ แห่งทั่วโลกเพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้อื่นแอบจดทะเบียนเครื่องหมายที่มีชื่อเสียงของตนไว้ แต่ปัญหาของทุก ๆ ประเทศที่เกิดขึ้น คือ การจดทะเบียนเครื่องหมายบางเครื่องหมายเป็นการจดทะเบียนไว้เพื่อเป็นการหวงกันสิทธิของตนเท่านั้น ผลที่ตามมาคือสารบบทะเบียนเครื่องหมายการค้าของแต่ละประเทศ จึงมีแต่ทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ได้จดไว้ แต่ไม่มีการใช้อย่างแท้จริง ซึ่งก่อให้เกิดภาระแก่สำนักงานทะเบียนเครื่องหมายการค้าในแต่ละประเทศมากในการรักษาทะเบียนเหล่านี้ไว้ และในขณะที่มีการขยายตัว

ด้านการค้าระหว่างประเทศ และการพัฒนาด้านตลาดโลกอย่างรวดเร็วนั้นจำนวนของเครื่องหมายการค้าที่มีการจดทะเบียนก็เพิ่มขึ้นทั่วโลก เฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ตามสารบทยทะเบียนเครื่องหมายการค้าของสหรัฐในปี พ.ศ. 2531 มีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ามากกว่าครึ่งล้านรายที่มีผลใช้บังคับแต่อย่างไรก็ดี ในปีดังกล่าวนี้ ได้มีการประมาณกันว่าร้อยละ 23 ของการจดทะเบียนทั้งหลายในสหรัฐที่มีอายุเกินกว่าหกปีไม่เคยมีการใช้เลย¹ และบางทีจำนวนของเครื่องหมายที่มีการจดทะเบียนในประเทศอื่น ๆ ในอัตราร้อยละที่มากกว่านี้ก็ไม่เคยมีการใช้ด้วย เครื่องหมายจดทะเบียนที่ไม่เคยมีการใช้เลยเป็นผลทำให้เกิดความยากลำบากมากขึ้นในการพัฒนาและจดทะเบียนเครื่องหมายใหม่ ๆ มาก

ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้น่าจะเป็นเพราะผู้จดทะเบียนมักคำนึงถึงประโยชน์ในทางธุรกิจของตนมากกว่าการเอาใจใส่ถึงสิทธิและหน้าที่อันสำคัญที่ตนจะได้รับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ในการแก้ปัญหาเช่นนี้ในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก เริ่มออกมาตรการบางอย่างเพื่อกำหนดขอบเขตของการจดทะเบียนฟุ่มเฟือย เช่นนี้ โดยออกเป็นข้อกำหนดต่อการใช้ขึ้น เพื่อบังคับให้ผู้จดทะเบียนทำการใช้เครื่องหมายการค้าของตนแทนที่จะจดทะเบียนไว้หวังกันสิทธิของตนเฉย ๆ และหากไม่มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดต่อการใช้ดังกล่าว นายทะเบียนจะมีอำนาจเพิกถอนเครื่องหมายนั้นออกจากสารบทยทะเบียนได้ ข้อกำหนดให้มีการใช้เครื่องหมายการค้าจึงถูกบัญญัติขึ้นเพื่อมุ่งหมายที่จะจัดการกับปัญหาเหล่านี้ โดยได้มีการกำหนดกลไกอันหนึ่งที่จะเพิกถอนทะเบียนที่ไม่มีการใช้เหล่านี้ออกไป

¹The United States Trademark Association Trademark Review Commission Report and Recommendations to USTA President and Board of Directors, 77 TMR 375, 408 (1987).

ในปัจจุบัน ข้อกำหนดต่อการใช้เครื่องหมายการค้า มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในหนึ่งหรือสองทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งนี้เป็นเพราะมีจำนวนประเทศทั้งหลายเพิ่มมากขึ้นที่นำข้อกำหนดต่อการใช้มาบังคับใช้ และศาลในบางประเทศเริ่มใช้การตีความที่เข้มงวดมากขึ้นรวมทั้งมีแนวโน้มที่จะมีการกำหนดถึงการใช้ในเวลาที่มีการต่ออายุทะเบียนด้วย จากผลดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้ประกอบการเครื่องหมายการค้าต่างชาติทั้งหลาย ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับผลกระทบของข้อกำหนดต่อการใช้แทบจะเป็นรายวัน ในขั้นตอนนี้ ข้อกำหนดต่อการใช้ได้กลายมาเป็นการจัดการเครื่องหมายการค้าของโลกในความเป็นจริงอันสำคัญที่สุดอันหนึ่ง

เมื่อได้พิจารณาถึงพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 จะเห็นว่ามิทบัญญัติอยู่เพียงมาตราเดียวที่บัญญัติให้มีการใช้เครื่องหมายการค้าไว้คือมาตรา 63 ซึ่งหากจะถือว่าเป็นข้อกำหนดต่อการใช้ก็น่าจะได้ แต่เมื่อเทียบกับข้อกำหนดต่อการใช้ในต่างประเทศแล้ว จะพบว่ามาตรการในเรื่องนี้ของไทยยังมีอยู่น้อยมาก ในกรณีของประเทศอื่น ๆ ซึ่งไม่มีข้อกำหนดต่อการใช้ ยังมีหนทางที่จะเพิกถอนทะเบียนได้ หากเครื่องหมายนั้นไม่เคยถูกใช้เลย แต่อย่างไรก็ดี ในประเทศทั้งหลายเช่นนั้น จะต้องแสดงให้เห็นมากกว่าเพียงการไม่ใช้เครื่องหมายเฉพาะใด ๆ ยกตัวอย่างเช่น ในเดนมาร์คและนอร์เวย์ การจดทะเบียนอาจถูกเพิกถอนได้ หากผู้จดทะเบียนไม่มีความเกี่ยวข้องในธุรกิจใด ๆ ทั้งปวงอีกต่อไป* ในบางประเทศมีข้อกำหนดว่าผู้จดทะเบียนจะต้องเกี่ยวข้องอยู่ในประเภทของธุรกิจซึ่งเครื่องหมายนั้นได้จดทะเบียนด้วย**

*Article 25 of Danish and Norwegian Trademark Acts.

**Article 1 and Article 2 of German Trademark Acts and Article 69 of Brazillian Trademark Acts.

ระยะเวลาของทะเบียนมีผลกระทบต่อจำนวนของทะเบียนเครื่องหมายที่ไม่มีการใช้ในสารบบทะเบียนด้วย โดยทั่วไปแล้วเจ้าของเครื่องหมายจะไม่ต่ออายุทะเบียนเครื่องหมายที่ไม่มีประโยชน์ในทางการค้า ดังนั้น เครื่องหมายบางเครื่องหมายจึงถูกเพิกถอนออกจากสารบบทะเบียนในเวลาที่มีการต่ออายุทะเบียนเมื่อไม่นานมานี้ ระยะเวลาของทะเบียนทั่วโลกอยู่ในระหว่างห้าถึงยี่สิบปี อัตราเฉลี่ยจะมีระยะเวลาสิบปี และมีความเป็นไปได้ว่าจะมีการลดความยาวของระยะเวลาเพื่อจัดการกับปัญหาของทะเบียนเครื่องหมายที่ไม่การใช้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะทำการศึกษาถึง การบังคับใช้ของข้อกำหนดต่อการใช้ในระบกกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และในระบบประมวลกฎหมายข้อกำหนดต่อการใช้เครื่องหมายการค้า คือ ช่วงของระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดขึ้น โดยในระหว่างระยะเวลานั้นจะต้องมีการใช้เครื่องหมายที่จดทะเบียนนั้น การจดทะเบียนเครื่องหมายนั้นจะใช้บังคับไม่ได้ หรืออย่างน้อยอาจถูกเพิกถอนได้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ยังจะศึกษาถึงข้อกำหนดต่อผู้ขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่จะต้องพิสูจน์ถึงการใช้ในเวลาที่มีการต่ออายุทะเบียนหรือในเวลาอื่นใด รวมทั้งศึกษาถึงการดำเนินการเพิกถอนทะเบียน เพราะเหตุที่ไม่มีการใช้เครื่องหมายซึ่งอาจดำเนินการโดยบุคคลภายนอก หรือโดยสำนักงานเครื่องหมายการค้า และจะศึกษาถึงระบบเครื่องหมายการค้า ซึ่งระบุให้สิทธิสูญสิ้นไปจากการละทิ้งด้วย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาในทางเปรียบเทียบของปัญหาในทางปฏิบัติซึ่งเกิดจากการใช้เครื่องหมายการค้า โดยมีลำดับของการศึกษาในหัวข้อต่อไปนี้

1. ปัญหาว่าการใช้จะต้องกระทำเมื่อใด รวมทั้งปัญหาเรื่องความยาวของระยะเวลาในการใช้ ที่ถือว่าเป็นการเพียงพอ และการเริ่มคำนวณระยะเวลาที่ใช้ว่าควรนับอย่างไร
2. ปัญหาเรื่องสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการใช้
3. ปัญหาเรื่องแบบของการใช้
4. การพิจารณาถึงการเยียวยาการไม่ใช้ การกล่าวโทษถึงการไม่ใช้ และการจดทะเบียนใหม่ เพื่อหลีกเลี่ยงข้อกำหนดให้มีการใช้ การละทิ้งซึ่งเป็น

เหตุผลในการสูญเสียสิทธิในเครื่องหมายการค้า

ข้อสมมติฐานของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ

1. การใช้หรือจะใช้เครื่องหมายการค้า ก่อนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ถือเป็น การก่อตั้งสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ใช้หรือจะใช้นั้น
2. แม้กฎหมายจะให้ความคุ้มครองหรือยอมรับในเรื่องการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าใด ๆ ที่ใช้หรือจะใช้ก็ตาม แต่สมควรที่จะได้มีการกำหนดมาตรการป้องกันความสับสนของผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการทำวิทยานิพนธ์

1. เพื่อทำการศึกษาลักษณะที่เป็นบทบัญญัติในเรื่องของการใช้ในส่วนที่เกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ทั้งที่เป็นของต่างประเทศและของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาและวิจัยลักษณะ รูปแบบ และข้อกำหนดต่าง ๆ ในการใช้เครื่องหมายการค้า
3. เพื่อหาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการศึกษาและวิจัยในเรื่องนี้โดยเฉพาะ

ขอบเขตและวิธีการของการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยเพื่อเรียบเรียงเป็นวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตของการวิจัย ทั้งนี้เพราะการศึกษาค้นคว้าในกฎหมายของประเทศต่าง ๆ โดยไม่จำกัดย่อมาอาจเป็นไปได้ ผู้เขียนจึงต้องกำหนดขอบเขตของการศึกษากฎหมายโดยมุ่งต่อกฎหมายหรือเอกสารข้อมูลที่มีความสำคัญ ซึ่งสากลประ-

เทศต่าง ๆ ยอมรับ เช่น เอกสารข้อมูลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (World Intellectual Property Organization [WIPO]) เอกสารข้อมูลของสมาคมกฎหมายอาเซียน (Asean Law Association [ALA]) เอกสารข้อมูลของสมาคมเครื่องหมายการค้าของประเทศสหรัฐอเมริกา (The United States Trademark Association [USTA]) และกฎหมายเครื่องหมายการค้าของประเทศต่าง ๆ เช่นสหรัฐอเมริกา ประเทศในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป ประเทศในทวีปเอเชีย เป็นต้น นอกจากนี้ การวิเคราะห์กฎหมายโดยไม่ว่าจนถึงระบบกฎหมายที่แตกต่างกับระบบกฎหมายของไทย ย่อมไม่อาจทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการเสนอหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไทยในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาของวิทยานิพนธ์นี้ได้ ผู้เขียนจึงต้องศึกษาระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) โดยยึดสหรัฐอเมริกาเป็นหลักเพราะเหตุที่ว่า สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่มีการใช้เครื่องหมายการค้าอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายการค้าของประเทศใกล้เคียง เช่น ญี่ปุ่น ฮองกง ไต้หวันและสาธารณรัฐเกาหลี

วิธีการของการศึกษา

ผู้เขียนใช้วิธีการวิจัยเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความและเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศนำมาวิเคราะห์รวมกับปัญหาในทางปฏิบัติที่รับทราบมาจากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เกิดความเข้าใจหลักกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้หรือจะใช้เครื่องหมายการค้าทั้งที่เป็นของต่างประเทศและของไทย

2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและความสำคัญของปัญหาในแง่ของการตีความและการปรับใช้กฎหมายที่มีอยู่กับปัญหาการใช้หรือจะใช้เครื่องหมายการค้ารวมทั้งผลกระทบอันเกิดจากสิ่งเหล่านี้

3. ทำให้สามารถหาแนวทางข้อคิดและการเสนอแนะต่าง ๆ ในการใช้และตีความกฎหมายที่มีอยู่ให้บรรลุผลของการบังคับใช้ และการตีความเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจการค้าในโลกปัจจุบัน

4. ทำให้สามารถหาแนวทาง ข้อคิดและการเสนอแนะต่าง ๆ ในการป้องกันการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับภาครัฐซึ่งรวมไปถึงนโยบายของรัฐ และองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ภาคเอกชนซึ่งรวมทั้งเจ้าของเครื่องหมายการค้าและประชาชนผู้บริโภค เพื่อส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย